

Krijtberg, 5 febr. 2023, 5de zondag door het jaar, Jes. 58:7-10, Mt. 5:13-16.

Peter van Dael SJ

HET ZOUT VAN DE AARDE EN HET LICHT VAN DE WERELD

Het evangelie van de afgelopen zondag bevatte de zaligsprekingen, Zijn vormen het begin van de Bergrede, een van de meest aansprekende en inspirerende teksten uit het Matteüsevangelie. Jezus wordt hier getekend als een nieuwe Mozes, die vanaf de berg het volk onderricht. Hij geeft als het ware een nieuwe vertaling van de oude Wet en dringt door tot de kern ervan. Wat we vandaag horen in de evangelielezing sluit aan op de zaligsprekingen. Jezus houdt ons voor dat wij als zout en als licht moeten zijn.

Zout

Zout en licht zijn basisbehoeften van de mens. De Romeinse schrijver Plinius de Oudere (23-79 n.C.), tijdgenoot van de evangelist Matteüs, wees daar al op: *sal en sol, zout en zon: dat is wat het lichaam het meeste nodig heeft*. De Bijbel is dezelfde mening toegedaan. We lezen er dat zout zuivert: Elisa strooide zout in een bron met slecht water om het aldus te zuiveren (2 Kon. 2:19-22). Een pasgeboren baby werd gewassen en met zout ingewreven (Ez. 16:4). Zout behoedt voor bederf en geeft smaak. Wat dit laatste betreft lezen we in het boek Job: *Eet men flauwe spijzen zonder zout, zit er smaak aan het wit van een ei? Ik keer mij af van zulk voedsel, het is weerzinwekkend* (6:6-7). Verder maakt zout de aarde vruchtbaar: het wordt gebruikt voor de bemesting van de grond (Lc. 14:35). Zelfs offers moesten worden gezouten. We lezen in Leviticus: *Aan elk graanoffer moet zout worden toegevoegd: het zout, als teken van het verbond met jullie God, mag bij het graanoffer niet ontbreken. Ook aan andere offers moet zout worden toegevoegd* (2:13). Zout maakt het offer dus tot een teken van het verbond.

Dit door Plinius en de Bijbel zo geprezen zout wordt door Jezus op zijn gehoor toegepast: *Jullie zijn het zout van de aarde*. Zout, opgelost in water, of vermengd met een spijs, zie je niet. Het beeld past

bij de nederigen van hart, de zachtmoedigen, de barmhartigen, de zuiveren van hart en de vreedstichters: stille mensen, die in de zaligsprekingen worden gefeliciteerd (Mt. 5:3-10). Zout verbeeldt een verborgen kracht, die het leven mogelijk en menselijk maakt.

Licht

Behalve zout zijn zon en licht levensnoodzakelijk. Ook licht komt in de Bijbel voor. De eerste woorden die God spreekt in de Heilige Schrift gaan over licht: *God zei: 'Laat er licht zijn', en er was licht. God zag dat het goed was* (Gen. 1:3-4). God is de schepper van het licht dat ons doet leven. In de psalmen wordt God zelf licht genoemd: *U, HEER, mijn God, verlicht mijn duisternis* (ps. 18:29), *De HEER is mijn licht, mijn behoud, wie zou ik vrezen?* (ps. 27:1).

Jezus past het beeld van het licht toe op de mensen die naar hem luisteren: *Jullie zijn het licht voor de wereld*. Het is dus de roeping van de mens om het goddelijke licht uit te stralen, om zelf licht te zijn. Hoe? Waaruit bestaat dat licht? Een antwoord vinden we in de eerste lezing. Jesaja kijkt om zich heen en constateert dat de mensen braaf hun religieuze verplichtingen doen en dat ze op de voorgeschreven tijden vasten. Maar hij ziet ook dat zij tegelijkertijd hun arbeiders afbeulen, dat zij onder het vasten ruziën en met elkaar op de vuist gaan (Jes. 58:3-4). Zijn opvatting van het ware vasten hebben we gehoord in de eerste lezing: *Is dit niet het vasten dat ik verkies: ... je brood delen met de hongerige, onderdak bieden aan armen zonder huis, iemand kleden die naakt rondloopt, je bekommeren om je medemensen? Dan breekt je licht door als de dageraad... dan zal je licht in het donker schijnen* (Jes. 58:6-8.10). Jesaja geeft aan hoe mensen licht kunnen zijn: wanneer mensen zich bekommeren om elkaar, wordt het licht op aarde. Hetzelfde wordt ook in de evangeliëlezing gezegd. Jezus noemt zijn toehoorders licht dat moet schijnen voor de mensen, zodat zij hun goede daden kunnen zien. Die daden zijn: je brood delen met de ander, onderdak bieden aan mensen zonder dak boven het hoofd.

Het verschil tussen zout en licht

Jezus' leerlingen zijn dus zout en licht. Beide zijn niet hetzelfde. Zout is een verborgen kracht, terwijl licht zichtbaar is. Dingen als brood en onderdak delen met anderen gebeurt in alle openheid. Jezus spreekt hier van een stad op een berg en van een lamp die niet onder de korenmaat wordt weggezet, maar die op een standaard wordt geplaatst, zichtbaar voor iedereen. Deze woorden lijken in tegenspraak te zijn met wat we verderop in de Bergrede horen. Daar staat dat we geen aalmoezen moeten geven, tenminste niet om door de mensen geprezen te worden (Mt. 6:2). Daar wordt het geven van aalmoezen in één adem genoemd met bidden en vasten: vroomheidspraktijken die opzichtig door huichelaars worden beoefend om door de mensen geprezen te worden. Maar hij die handelt overeenkomstig de zaligsprekingen en op zo'n manier zout en licht is in de samenleving, richt niet de aandacht op zichzelf, maar op God: *Zo moet jullie licht schijnen voor de mensen, opdat ze jullie goede daden zien en eer bewijzen aan jullie Vader in de hemel* (Mt. 5:16). Waar mensen goed zijn voor elkaar, daar is God aan het werk, daar gebeurt om zo te zeggen God. Daar wordt God geprezen. Waar mensen licht zijn voor elkaar, daar schijnt Gods licht.

Kleine dingen kunnen grote effecten hebben. Een beetje zout geeft smaak aan een heel brood. De simpele olielamp in een eenvoudige woning, waar allen in één ruimte bijeen zijn, schijnt voor allen in huis. Het zout in het brood en het licht van de olielamp symboliseren de zachte krachten die verandering teweeg moeten brengen in een doffe en donkere wereld. Gewone mensen, verzameld rond Jezus op de berg, gewone mensen als wij, krijgen te horen: *Jullie zijn het zout van de aarde. Jullie zijn het licht in de wereld.*